Чигринець Сергій Вікторович,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти;
ПВНЗ «Європейський університет»

АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАКТИКИ

Сільське господарство України опинилося серед найбільш уражених від повномасштабного вторгнення росії секторів економіки. Втрата понад 3,5 млн га посівних площ, руйнування техніки, складів, логістичної інфраструктури, замінування територій та нестача робочої сили істотно обмежують виробничий потенціал аграрної галузі. Збитки сектору за перший рік війни перевищили 10 млрд дол. США, не враховуючи наслідків підриву Каховської ГЕС, який призвів до втрати систем зрошення у південних регіонах.

Водночас сільське господарство залишається стратегічною галуззю як для економіки України, так і для глобальної продовольчої безпеки. До 2022 р. наша держава забезпечувала до 47% світового експорту соняшникової олії, а загальний продовольчий внесок дорівнював забезпеченню харчування близько 400 млн осіб у світі. Збереження 70–75% експортного потенціалу навіть в умовах війни підтверджує перспективність галузі за умови належної підтримки.

Міжнародна практика демонструє широкий спектр моделей відновлення сільського господарства у повоєнний період, серед яких найбільш показовими є приклади США (План Маршалла), Великої Британії, Німеччини, Італії, Японії, Південної Кореї та Ізраїлю.

План Маршалла (1948–1952) передбачав надання 13 млрд дол. США 17 країнам Європи, з яких до 50% спрямовувались на закупівлю аграрної техніки, насіння, добрив та пального. Умовами допомоги було: ведення прозорої звітності, заборона націоналізації, підтримка приватного сектору. Найбільші обсяги коштів отримали Велика Британія (24%) та Франція (21%), проте вагома частина була спрямована й до сільськогосподарських регіонів Греції та Італії. В Греції, де було знищено понад 2 тис. сіл, впроваджено пряму матеріальну підтримку фермерів (постачання мулів і коней), що дозволило швидко відновити базове виробництво.

Німеччина провела земельну реформу та модернізацію фермерства за умовами США, що дозволило вже у 1953 р. перевищити довоєнний рівень виробництва. Акцент робився на укрупненні господарств, доступі до сучасної техніки та кредитних ресурсів.

Велика Британія застосувала механізм стабільних гарантованих цін на аграрну продукцію (до 4 років), що забезпечило доходи фермерів та стимулювало інвестиції у модернізацію. Уряд також запровадив заборону на

різке зниження закупівельних цін (не більше 4% на рік), що створило довгострокову впевненість виробників.

Італія викупала великі землеволодіння для подальшого продажу малим фермерам за доступними умовами, сприяючи формуванню середнього фермерського класу та розширенню внутрішнього ринку постачальників техніки і матеріалів.

Японія зосередилася на антимонопольній реформі, земельному перерозподілі та залученні високих технологій, що дозволило швидко перейти від натурального господарства до інноваційного землеробства. У Південній Кореїреформа була подібною, однак через низьку закупівельну ціну на продукцію селяни переважно споживали її самостійно, що обмежило розвиток ринку.

Ізраїль є унікальним прикладом відновлення аграрного сектору в умовах постійного конфлікту. Після лібералізації економіки та модернізації системи оподаткування держава інвестувала у водопостачання, зрошення та індивідуальні фермерські господарства (кібуци та мошави). Встановлення квот на виробництво молока та високі стандарти якості дозволили країні перетворитися з імпортера на експортера молочної продукції.

Україна вже розробила власний план відновлення, який базується на аналогії з Планом Маршалла і оцінюється у 750 млрд дол. США. У межах національної програми «Розвиток секторів економіки з доданою вартістю» для агросектору визначено 12 ключових напрямів підтримки, серед яких - кредити для малих фермерів, компенсація вартості техніки, інвестиції у переробку та зрошення.

Пропозиції щодо адаптації зарубіжного досвіду до сучасних реалій України представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Адаптація зарубіжного досвіду до сучасних реалій України

Успішний елемент закордонного досвіду	Пропозиції щодо адаптації зарубіжного досвіду в Україні
Прозорий контроль використання коштів (США, План Маршалла)	Створення електронного трекінгу використання грантів і кредитів з умовою публічної звітності
Стабільні гарантовані ціни для фермерів (Велика Британія)	Запровадження мінімальних закупівельних цін на зерно, молоко, м’ясо на 2–3 роки вперед
Земельні реформи з переорієнтацією на середніх фермерів (Італія, Німеччина)	Викуп необроблюваних земель і передача їх фермерам-переселенцям з окупованих територій
Інвестиції у зрошення та водопостачання (Ізраїль)	Відбудова систем після підриву Каховської ГЕС на основі державно-приватного партнерства
Підтримка інноваційних та високотехнологічних форм господарювання (Японія, Ізраїль)	Стимулювання агростартапів, точного землеробства, біотехнологій, біогазу

Джерело: сформовано автором за основі [1-7]

Проведений огляд зарубіжних практик відновлення аграрного сектору в умовах війни та поствоєнного періоду засвідчив, що стійке зростання забезпечується поєднанням трьох взаємопов’язаних блоків політик: 1) інституційно-правових (прозорий контроль коштів, антикорупційні

запобіжники, антимонопольні заходи, земельні реформи); 2) ціново-ринкових (стабільні гарантовані ціни/квоти, довгострокові стимули для виробників, розвиток внутрішніх ринків; 3) інвестиційно-технологічних (масштабні капіталовкладення в техніку, насіння, добрива, зрошення, логістику та інновації). Позитивні результати Великої Британії, Німеччини, Італії, Японії, Південної Кореї та Ізраїлю підтверджують: підтримка малих і середніх фермерів, модернізація виробництва та гарантування збуту формують основу швидкої відбудови та підвищення продуктивності.

Для України релевантним є адаптивне впровадження зазначених інструментів із зосередженням на: відбудову зрошення й логістики, цільову кредитно-грантову підтримку малих/середніх господарств, установлення прогнозованих мінімальних закупівельних цін на ключові види продукції, прискорення рішень щодо земельних питань на користь ефективних виробників-переселенців та інституційну цифрову прозорість розподілу ресурсів. Синхронізація державної підтримки з приватними та міжнародними інвестиціями, а також поетапність реформ виступає важливою складовою при вирішенні вище означених питань.

Очікувані ефекти від запропонованої адаптації – це відновлення виробничих потужностей, зростання експортного потенціалу, підвищення продовольчої безпеки та стійкості сільських територій. Подальші дослідження доцільно зосередити на кількісній оцінці мультиплікативних ефектів окремих інструментів, їх регіональній диференціації та оптимальній послідовності впровадження.

Список використаних джерел

1. Негрей М.В., Тараненко А.А., Костенко І.С. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. Економіка та суспільство. Вип. 40. 2022. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1474/1420 (дата звернення 04.08.2023).

2. Танклевська Н.С., Синенко О.О. Можливості адаптації зарубіжного досвіду щодо покращення фінансового механізму функціонування аграрних підприємств. Таврійський науковий вісник. Серія: «Економіка». Випуск 2. 2020. с.221-232. URL: http://www.tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/69/67 (дата звернення 04.08.2023).

3. Юлія Юрків. Від руїн до світового лідерства в економіці. Як зруйнована Німеччина після Другої світової війни завдяки реформам змогла вийти на олімп світової економіки? Українська правда. 27.06.2022 рік. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/27/688588/ (дата звернення 05.08.2023).

4. Як відбудовували агросектор після війни Німеччина, Італія та Велика Британія. Головний сайт про агробізнес Latifundist. 24.08.2022. URL:

https://latifundist.com/spetsproekt/980-vidbuduyemo-yak-vidbudovuvali-agrosektor-pislya-vijni-nimechchina-italiya-ta-velika-britaniya (дата звернення 05.08.2023).

5. Еліна Юрченко. 6 азійських уроків для України: як земельна реформа сприяє індустріальному розвитку. UCAB: Український клуб аграрного бізнесу. 12.12.2019. URL: https://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/blog/ellina_yurchenko/6_aziyskikh_urokiv_dlya_ukraini_yak_zemelna_reforma_spriyae_industrialnomu_rozvitku (дата звернення 05.08.2023).

6. Танклевська Н.С., Карнаушенко А.С., Петренко В.С. Ізраїльський досвід післявоєнного відновлення економіки. Науковий вісник Льотної академії. Серія: Економіка, менеджмент та право. Вип.6. 2022. с.20-28. URL: https://fmnzb.sfa.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/4.pdf (дата звернення 05.08.2023).

7. План Маршалла для агро: сільське господарство в плані відновлення України. Agroportal. 06.07.2022 URL: https://agroportal.ua/news/ukraina/plan-marshalla-dlya-agro-silske-gospodarstvo-v-plani-vidnovlennya-ukrajini (дата звернення 05.08.2023).